

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 13 मार्च 2026

1933-
समता सैनिक
दलाची संघटना
बांधण्यासाठी
डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकरांची सभा.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

दैनिक

किंमत : ₹ ५/-

Daily

Rate: Rs. 5/-

शुक्रवार, १३ मार्च २०२६

Friday, 13 March 2026

वर्ष : ६ | अंक : ७४

Year : 6 | Issue : 74

नवी दिव्ली : काँग्रेस नेते राहुल गांधी यांनी ऊर्जा सुरक्षेवरून केंद्र सरकारवर टीका केली आहे. त्यांनी या संकटाचा सामना करण्यासाठी आगाऊ तयारी करण्याचे आवाहन केले आहे, जर असे केले नाही तर भविष्यात लाखो लोकांचे नुकसान होईल असे म्हंटले आहे. एलपीजीच्या टंचाईच्या अलिकडच्या माध्यमांमध्ये आलेल्या वृत्तांतल्यान राहुल यांचे हे विधान आले आहे. गांधींनी संसदेत पत्रकारांशी बोलताना आणि सोशल मीडियावर फोटो शेअर करून सरकारवर टीका केली.

त्यांनी प्रधानमंत्रींच्या संसदेत अनुपस्थितीबद्दलही प्रश्न उपस्थित केले. त्यांनी त्यांच्या फेसबुकवर संसदेच्या परिसरात झालेल्या निदर्शनांचे फोटो शेअर

केले आणि लिहिले, **‘नरेंद्र संसदेत बेपत्ता, देशात सिलिंडर गायब!’ या मुद्द्यावरील फेसबुक पोस्ट व्यतिरिक्त, राहुल यांनी संसद भवनाच्या आवारात पत्रकारांना सांगितले की, प्रधानमंत्री मोदी भारताचे प्रधानमंत्री म्हणून काम करू शकत नाहीत कारण ते अडकले आहेत. त्यांनी भारतातील लोक सुरक्षित आहेत याची खात्री करावी आणि आपण स्वतः देशाची ऊर्जा सुरक्षा व्यवस्थापित करावी.’**

लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांनी भर दिला की आपल्या ऊर्जा सुरक्षेची तडजोड केली गेली असल्याने गॅस आणि इंधन ही एक मोठी समस्या बनणार आहे. ते म्हणाले की इराणच्या होमुझ प्रदेशातून तेल

नरेंद्र संसदेतून गायब, देशातून सिलिंडर गायब

एपस्टाईनचे नाव घेताच गोंधळ

राहुल गांधी म्हणाले, ‘मला हे कोडे समजले आहे आणि हे कोडे कराराशी संबंधित आहे. आमच्यामधो तेथे एक गुप्त बसले आहेत जे पेट्रोलियम मंत्री आहेत. त्यांनी स्वतः म्हटले आहे की ते श्री. एपस्टाईन यांचे मित्र आहेत...’ गांधी म्हणाले, ‘माझ्याकडे एक कागदपत्र आहे जे दर्शवते की त्यांच्या (पुरीच्या) मुलीला जॉर्ज सोरोसकडून पैसे मिळाले आहेत.’ राहुल गांधींच्या या विधानामुळे लोकसभेत गोंधळ उडाला. राहुल गांधींच्या या विधानानंतर संसदेत पंचड गोंधळ सुरू झाला. देशी बॅचमधून गोंधळ सुरू झाला. सभापतींनी राहुल गांधींना अडवले आणि म्हणाले की तुम्ही दुसऱ्याच गोष्टीची सूचना दिली आहे. नोटीस म्हणा, कोणालाही नियमांपलीकडे बोलण्याची परवानगी दिली जाणार नाही.

जहाजांना येऊ द्यायचे की नाही यापेक्षा हा मोठा मुद्दा आहे. राहुल गांधींच्या मते, पश्चिम आशियात सुरू असलेले युद्ध मुळात सध्याच्या जागतिक व्यवस्थेबद्दल आहे. अस्थिर काळ पाहता, आपल्याला आपली मानसिकता बदलावी लागेल. देशातील लोकांना त्रास सहन करावा लागू नये म्हणून त्यांनी सरकारला शक्यतांचा खोलवर विचार करण्याची सूचना केली. ऊर्जा सुरक्षेबद्दलच्या चिंता आणि या मुद्द्याचे राजकारण करण्याच्या आरोपांबद्दल राहुल गांधी म्हणाले की ते कोणतेही राजकीय विधान करत नाहीत. इराण पातळीवर समस्या सोडवली गेली तरी संकट दूर होणार नाही. जगाची रचना बदलत आहे. प्रधानमंत्री मोदींनी भारतातील लोक सुरक्षित राहतील याची खात्री करावी. त्यांना आशा आहे की सरकार विरोधकांचे म्हणणे ऐकल.

बंगाल! बंगालवर प्रेम करणाऱ्यांवर प्रेम करतो : मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी

कोलकाता : माजी वरिष्ठ गुप्तचर ब्युरो (IB) अधिकारी आणि तत्विजनाडूचे माजी राज्यपाल आर.एन. रवी यांनी गुरुवारी पश्चिम बंगालचे 22 वे राज्यपाल म्हणून शपथ घेतली. शपथविधी समारंभानंतर झालेल्या संभाषणात मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी त्यांना पहिला संदेश दिला की, ‘बंगाल बंगालवर प्रेम करणाऱ्यांवर प्रेम करतो. गुलाबासोबत हा छोट्यासा संदेश देण्यात आला. शपथविधी समारंभ संपल्यानंतर, मुख्यमंत्र्यांनी नवीन राज्यपालांचे त्यांच्या गळ्यात तुकडा घालून स्वागत केले. त्या संभाषणादरम्यान, मुख्यमंत्र्यांनी रवी यांना हा छोट्यासा संदेश दिला. मुख्यमंत्र्यांनी राज्यपालांना सांगितले की, ‘बंगाल आणि बंगाली सर्व भाषिक पार्श्वभूमीच्या लोकांचा आदर करतात. बंगालमध्ये प्रत्येकजण शांततेत राहतो. पण विशेष म्हणजे बंगाल बंगालवर प्रेम करणाऱ्यांवर प्रेम करतो. ही बंगाली लोकांची खासियत आहे.’ राज्यपाल मुख्यमंत्र्यांना उत्तर देतांना ऐकले गेले, ‘पश्चिम बंगाल ही भारताची बौद्धिक आणि सांस्कृतिक राजधानी आहे हे खरे आहे.’

महाराष्ट्र विधानसभेत बॉम्बची धमकी निघाली खोटी

मुंबई : गुरुवारी मुंबईतील महाराष्ट्र विधानसभेच्या इमारतीला बॉम्बने उडवून देण्याची धमकी देणाऱा एक ईमेल आला होता. अर्थसंकल्पीय अधिवेशन सुरू असताना इमारत उडवून देण्याची धमकी या ईमेलमध्ये देण्यात आली होती. हा संदेश मिळताना सुरक्षा संस्था आणि पोलिसांना तात्काळ सतर्क करण्यात आले. खबरदारीचा उपाय म्हणून, दक्षिण मुंबईतील संकुलातून कर्मचाऱ्यांना आणि इतरांना बाहेर काढण्यात आले. पोलिसांनी तातडीने कडक सुरक्षा तैनात केली. बॉम्बशोधक पथक आणि ध्वान पथक घटनास्थळी पोहोचले. सुरक्षा कर्मचाऱ्यांनी

संपूर्ण इमारतीची कसून तपासणी केली. कसून तपासणी केल्यानंतर, कोणतेही बॉम्ब किंवा संशयास्पद वस्तू आढळल्या नाहीत. तपास पूर्ण केल्यानंतर, पोलिसांनी स्पष्ट केले की ही धमकी पूर्णपणे खोटी होती. कोणीतरी हा बनावट ईमेल विनोद म्हणून पाठवला होता. पोलीस आता तो पाठवणाऱ्या व्यक्तीची ओळख पटवण्याचे काम करत आहेत. सायबर सेलच्या मदतीने ते ईमेलचा आयपी ॲड्रेस आणि पाठवणाऱ्याचा ठावठिकाणा शोधत आहेत. सध्या विधानभवनातील परिस्थिती सामान्य आहे आणि सुरक्षा अधिक कडक करण्यात आली आहे.

विद्यार्थ्यांच्या खिशावर डल्ला का ?

स्पर्धा परीक्षा शुल्कावर डॉ. नितीन राऊत आक्रमक

मुंबई/नागपूर : स्पर्धा परीक्षांचा वाढत्या शुल्कामुळे राज्यातील विद्यार्थ्यांवर मोठा आर्थिक ताण येत असल्याचा मुद्दा काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते व माजी मंत्री आमदार डॉ. नितीन राऊत यांनी विधानसभेत उपस्थित केला. परीक्षांच्या नावाखाली विद्यार्थ्यांच्या खिशावर डझ टाकला जात आहे का, असा सवाल उपस्थित करत त्यांनी सरकारला धारेवर धरले. ‘ डॉ. नितीन राऊत यांनी यावेळी सरकारच्या धोरणावर सडकून टीका केली. ते म्हणाले की, राज्याच्या तिजोरीतून हजारो कोटी रुपये जाहिराती आणि इन्व्हेस्टवर खर्च करणाऱ्या सरकारला गोरगरीब विद्यार्थ्यांच्या परीक्षेसाठी लागणारा खर्च उचलणे जड जात आहे का? सीसीटीव्ही, बायोमेट्रिक आणि जॅमर या सुरक्षा सुविधांची जबाबदारी प्रशासनाची आहे, मग त्याचे ओझे आर्थिक विवंचनेत असलेल्या विद्यार्थ्यांवर का टाकला जात आहे? डॉ. राऊत यांनी यावेळी मागासवर्गीय उमेदवारांना मोठी सवलत देण्याची मागणी केली. खुल्या प्रवर्गासाठी हजार रुपये शुल्क असताना मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना केवळ 10 टक्के सवलत देणे ही अन्यायकारक बाब असल्याचे त्यांनी सांगितले. हरियाणा तसेच इतर राज्यांप्रमाणे महिला व मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी परीक्षा शुल्क नाममात्र किंवा मोफत करण्याचा

एका उमेदवाराला वर्षभरात पाच ते सहा स्पर्धा परीक्षा घाट्या लागतात. प्रत्येक परीक्षेसाठी सुमारे एक हजार रुपये शुल्क आकारले जात असल्याने केवळ अर्ज भरण्यासाठीच एका विद्यार्थ्याच्या कुटुंबाला सहा ते सात हजार रुपयांचा खर्च करावा लागतो. ग्रामीण भागातील शेतकरी व कष्टकरी कुटुंबांसाठी हा खर्च परवडणारा नसल्याचे त्यांनी नमूद केले. ‘सरकार जाहिरातीवर खर्च करते, मग विद्यार्थ्यांचे ओझे का उचलत नाही ?

- डॉ. नितीन राऊत

विचार करावा, अशी मागणी त्यांनी केली. भरती प्रक्रिया आहे की नफेखोरीचे केंद्र :- स्पर्धा परीक्षा घेण्यासाठी काही ठिकाणी खासगी कंपन्यांची नियुक्ती केली जाते. एका परीक्षेला पाच ते दहा लाख विद्यार्थी बसतात आणि त्यामुळे शेकडो कोटी रुपयांची रक्कम जमा होते. ही भरती प्रक्रिया आहे की नफेखोरीचे केंद्र?, असा सवाल उपस्थित करत त्यांनी खासगी कंपन्यांच्या शुल्कावर सरकारने ‘कॅपिंग’ (मर्यादा) लावावी, अशी मागणी देखील यावेळी डॉ. राऊत यांनी केली. राखीव प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांच्या शुल्क सवलतीसाठी समिती स्थापन करणार - आशिष शेलार दरम्यान, या प्रश्नावर उत्तर देताना उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री आशिष शेलार यांनी सरकार सरकारात्मक असल्याचे सांगितले. एमपीएससीच्या कक्षेबाहेरील काही परीक्षा यापूर्वी खासगी कंपन्यांमार्फत घेतल्या जात होत्या; त्या आता एमपीएससीमार्फत घेण्याचा निर्णय शासनाने घेतल्याची माहिती त्यांनी दिली.

कुवैतमध्ये अडकले भारतीय

मदतीसाठी ‘द प्लॅटफॉर्म’ची धावपळ, शासन मात्र शांत

नागपूर : गेल्या काही दिवसांपासून ‘ईरान-अमेरिका-इस्त्रायल संघर्ष’ तीव्र होत असून त्याचा परिणाम संपूर्ण खाडी प्रदेशावर होत आहे. सतत होणारे ‘हवाई हल्ले, बॉम्बस्फोट आणि सायरन’ यामुळे तेथील परिस्थिती अत्यंत तणावपूर्ण आणि भीतीदायक बनली आहे. आंतरराष्ट्रीय माध्यमांमध्येही या संघर्षादरम्यान ‘काही भारतीय आणि बांग्लादेशी नागरिकांचा मृत्यू’ झाल्याच्या बातम्या समोर आल्या असून त्यामुळे परिस्थितीची गंभीरता अधिक स्पष्ट झाली आहे. या पार्श्वभूमीवर ‘कुवैत आणि आसपासच्या भागात काही भारतीय कुटुंबे अडकून पडली आहेत’. त्यापैकी काही कुटुंबे नागपूरस्थित सामाजिक ‘द प्लॅटफॉर्म’ या संघटनेच्या संपर्कात आली आहेत. या कुटुंबांकडून मिळालेल्या माहितीनुसार ते अत्यंत भीती आणि अनिश्चिततेच्या वातावरणात दिवस काढत असून शक्यतेच्या तितक्या लवकर सुरक्षित स्थळी पोहोचण्याचा प्रयत्न करत आहेत.

मिळालेल्या माहितीनुसार, या कुटुंबांनी ‘इमर्जन्सी एजिट व्हिस्सा’ मिळवण्यात यश मिळवले आहे. मात्र ‘कुवैत विमानतळ परिसरात झालेल्या हल्ल्यांमुळे आणि वाढलेल्या सुरक्षा धोक्यांमुळे सध्या तेथून विमान सेवा बंद’ आहे. त्यामुळे सध्या त्यांच्यासमोर ‘कुवैतहून रस्तेमार्गे रियाध (सौदी अरेबिया) येथे पोहोचणे’ हा एकमेव

हे सर्व सामान्य मध्यमवर्गीय भारतीय कुटुंबे आहेत. युद्धामुळे दीर्घकाळ अडकून राहिल्यामुळे त्यांचे पैसे जवळजवळ संपले आहेत. त्यांनी मोठ्या प्रमाणांनी रियाधहून पुढील प्रवासाची तिकिटे आरक्षित केली आहेत. अशा परिस्थितीत किमान कुवैतहून ‘रियाध बॉर्डरपर्यंत सुरक्षित मार्ग’ उपलब्ध करून देण्यासाठी ‘तरी भारत सरकारने पुढाकार घ्यावा. परदेशात संकटात सापडलेल्या भारतीय नागरिकांना शासनाने अशा अवस्थेत सोडणे योग्य नाही.

- राजीव खोब्रागडे, सदस्य, द प्लॅटफॉर्म

पर्याय उरला आहे. कारण सध्याच्या परिस्थितीत ‘रियाध येथून भारत तसेच इतर देशांसाठी काही विमानसेवा सुरू आहेत’. माहितीनुसार, या कुटुंबांनी अत्यंत अडचणीच्या परिस्थितीत ‘रियाधहून लंडनकडे जाणाऱ्या पुढील प्रवासाची तिकिटे कशीबशी आरक्षित’ केली आहेत. मात्र कुवैतहून रियाधपर्यंत पोहोचणे त्यांच्यासाठी सध्या मोठे आव्हान बनले आहे.

या संदर्भात ‘भारतीय दूतावासाशी संपर्क साधण्यात आला’, परंतु ‘मिळालेल्या माहितीनुसार दूतावासाकडून ‘सर्व खर्च स्वतःच उचलण्याचा सल्ला’ देण्यात आला आहे. तसेच उपलब्ध ‘हेल्पलाईन क्रमांक आणि संपर्क यंत्रणा प्रभावीपणे प्रतिसाद देत नसल्याची’ तक्रारही समोर येत आहे. ‘रशिया-युक्रेन युद्धाच्या काळातही अशाच प्रकारच्या

तक्रारी अनेक भारतीय विद्यार्थ्यांनी केल्या होत्या’, अशी आठवण काही नागरिकांनी व्यक्त केली आहे. या परिस्थितीत नागपूरमधील ‘द प्लॅटफॉर्म’ संघटना या अडकलेल्या कुटुंबांशी सातत्याने संपर्क ठेवून त्यांना ‘मार्गदर्शन, समन्वय आणि किमान नैतिक आधार’ देण्याचा प्रयत्न करत आहे. संघटनेने या विषयात अनेक ‘विधायक, खासदार तसेच केंद्रीय मंत्र्यांशी संपर्क साधून हस्तक्षेपाची विनंती’ केली आहे. मात्र अद्याप या बाबतीत कोणतीही ठोस कारवाई झालेली दिसून आलेली नाही. कुवैतमध्ये अडकलेल्या या कुटुंबांमध्ये ‘मध्यमवर्गीय आणि नोकरीपेशा लोकांचा समावेश’ आहे. त्यापैकी एका युवतीला नुकतीच ‘लंडनमध्ये नवी नोकरी मिळाली असून तिचा तेथे पहिलाच कामचा दिवस जवळ आला आहे’, तर दुसरे एक कुटुंब ‘नरसिंग क्षेत्राशी संबंधित’ आहे. गेल्या काही दिवसांपासून परदेशात अडकून राहिल्यामुळे या कुटुंबांचे ‘अनेक आर्थिक स्रोत संपले’ असून ते सध्या अत्यंत कठीण परिस्थितीत दिवस काढत आहेत. या संदर्भात ‘द प्लॅटफॉर्म’चे सदस्य राजीव खोब्रागडे’ यांनी सरकारने तातडीने पुढाकार घेण्याची मागणी केली आहे.

बहुजन नायक कांशीराम सोशल ट्रान्सफॉर्मेशन फाऊंडेशन, नागपूर

द्वारा आयोजित

बहुजन नायक कांशीराम साहेब जयंती निमित्त एक दिवसीय कार्यशाळा

गुरुवार दिनांक -19 मार्च, 2026, सकाळी 11 ते दुपारी.5

विषय :-

सामाजिक परिवर्तन आणि शिक्षण

स्थळ :-

विनोबा सर्वोदय आश्रम, भोले पेट्रोल पंप,
अमरावती रोड, नागपूर

विषय :- सामाजिक क्रांती आणि शिक्षण याचा संबंध

डॉ. सुखदेव थोरात सर

विषय :- प्रतिगामी लोकांचा शिक्षण विषयक दृष्टिकोन
मा. नागेशदादा चौधरी

विषय :- नवीन शिक्षा नीतीची समीक्षा
रमेश बिजेकर

अध्यक्ष

ॲड. रत्नाकर मेश्राम

सचिव

विश्वनाथ लोखंडे

कोषाध्यक्ष

ईश्वर कुरडकर

उपाध्यक्ष:- शिशुपाल रामटेके लंदनस्यगण :- अशोक भजने, सुरेन्द्र

बुराडे, अमन कांबळे, प्रा. सुषमा भड, डॉ. मनिष वानखेडे,

डॉ. मधुकर कठाने, संजय सायरे, नंदकिशोर दुपारे

प्रवर्तक :- अशोक सरस्वती 8530980741, प्रा. घनश्याम धाबर्डे

कोणत्याही आधुनिक राष्ट्राची प्रगती केवळ त्याच्या आर्थिक शक्तीवर किंवा लष्करी सामर्थ्यावर मोजली जात नाही. त्या हा राष्ट्राने महिलांच्या शिक्षणाला, बौद्धिक विकासाला आणि वैज्ञानिक योगदानाला किती महत्त्व दिले आहे, यावरही त्या समाजाची प्रगती अवलंबून असते. आजच्या ज्ञानाभारित युगात शिक्षण हेच समाजाला पुढे नेणारे सर्वात महत्त्वाचे साधन आहे. विशेषतः विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रातील महिलांचा सहभाग हा कोणत्याही देशाच्या आधुनिकतेचा आणि प्रगतिशीलतेचा महत्त्वाचा निर्देशक मानला जातो. मध्य-पूर्वेतील इराण हा देश अनेकदा आंतरराष्ट्रीय राजकारण, धार्मिक व्यवस्था आणि सामाजिक नियमांमुळे चर्चेत असतो. भारतातही अनेकदा अशी धारणा निर्माण केली जाते की इराणसारख्या देशांमध्ये महिलांची स्थिती अत्यंत मागासलेली आहे आणि त्यांना शिक्षण व सामाजिक प्रगतीची संधी कमी मिळते. परंतु जेव्हा आपण आंतरराष्ट्रीय संस्थांचा अहवालांकडे आणि आकडेवारीकडे पाहतो, तेव्हा अनेकदा ही धारणा वास्तवाशी पूर्णपणे जुळत नाही असे दिसते. विशेषतः महिलांचे शिक्षण आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील त्यांचा सहभाग या संदर्भात इराणची स्थिती अनेक बाबतीत उल्लेखनीय आहे. त्यामुळे इराण आणि भारत या दोन प्राचीन संस्कृती असलेल्या देशांमध्ये महिलांच्या शिक्षणाचा स्थितीचा तुलनात्मक अभ्यास करणे महत्त्वाचे ठरते. इराणमधील महिला शिक्षणाची प्रगती इराणामध्ये 1979 च्या इस्लामिक क्रांतीनंतर शिक्षण व्यवस्थेत अनेक महत्त्वपूर्ण बदल झाले. सुरुवातीला अशी भीती व्यक्त केली जात होती की धार्मिक व्यवस्थेमुळे महिलांच्या शिक्षणावर आघात येतील. परंतु प्रत्यक्षात परिस्थिती वेगळी दिसून आली. आंतरराष्ट्रीय संस्था जसे की युनेस्को आणि वर्ल्ड बँक यांच्या आकडेवारीनुसार इराणमध्ये गेल्या चार दशकांमध्ये महिलांच्या शिक्षणामध्ये लक्षणीय वाढ झाली आहे. ग्रॅड महिलांची साक्षरता दर सुमारे 85 ते 86 टक्के आहे. 15 ते 24 वर्षे वयोगटातील मुलींची साक्षरता 98 ते 99 टक्के इतकी आहे. विद्यार्थीठांमध्ये शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांपैकी सुमारे 60 टक्के विद्यार्थीनी आहेत. ही आकडेवारी एवढ्याने द्यावते की इराणमध्ये उच्च शिक्षणामध्ये महिलांचा सहभाग मोठ्या प्रमाणात वाढला आहे. विशेषतः विज्ञान, वैद्यकीय, अभियांत्रिकी आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर महिला शिक्षण घेत आहेत. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील इराणी महिलांची भूमिका गेल्या दोन दशकांमध्ये इराणने विज्ञान आणि तंत्रज्ञान संशोधनाच्या राष्ट्रीय विकासाचा महत्त्वाचा भाग मानले आहे. या प्रक्रियेत महिलांचा सहभागी लक्षणीय आहे. इराणमधील अनेक विद्यार्थीनी आणि संशोधन संस्थांमध्ये महिलांची लक्षणीय पुरुषांच्या बरोबरीने किंवा काही ठिकाणी त्यांच्यापेक्षाही जास्त आहे. मायक्रोवॉल्यूमीनो, नॅनो टेक्नॉलॉजी, बायोटेक्नॉलॉजी, फिजिक्स आणि वैद्यकीय संशोधन या क्षेत्रांमध्ये इराणी महिला वैज्ञानिकांनी महत्त्वपूर्ण संशोधन केले आहे. अनेक आंतरराष्ट्रीय संशोधन जर्नल्समध्ये प्रकाशित झालेल्या अभ्यासांमध्ये इराणी महिला संशोधकांचे योगदान दिसून येते. काही अभ्यासांनुसार इराणमध्ये वैज्ञानिक संशोधनामध्ये महिलांचा सहभाग 40 ते 50 टक्क्यांपर्यंत आहे. ही बाब विशेष लक्षवेधी आहे, कारण अनेक विकसित देशांमध्येही विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील महिलांचा सहभाग इतका जास्त नाही. भारतामधील महिला शिक्षणाची स्थिती भारतामध्येही महिलांच्या शिक्षणाच्या क्षेत्रात गेल्या काही दशकांमध्ये महत्त्वपूर्ण प्रगती झाली आहे. स्वातंत्र्याच्या वेळी भारतात महिलांची साक्षरता दर अत्यंत कमी होती, परंतु आज ती सुमारे 70 ते 72 टक्क्यांपर्यंत पोहोचली आहे. सरकार आणि समाज या दोन्ही स्तरांवर मुलींच्या शिक्षणाला प्रोत्साहन देण्यासाठी अनेक योजना राबविण्यात आल्या आहेत. त्यामध्ये प्रमुख पुढीलप्रमाणे आहेत :- 'बेटी बचाओ, बेटी पढाओ' अभियान, सर्व शिक्षा अभियान, मुलींसाठी शिष्यवृत्ती योजना, तांत्रिक शिक्षणामध्ये महिलांच्या प्रवेशाला प्रोत्साहन. या प्रयत्नांमुळे शाळा आणि महाविद्यालयांमध्ये मुलींची संख्या सताव्याने वाढत आहे. तांत्रिक शिक्षणातील भारतीय महिलांचा सहभाग, भारतामध्ये विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रामध्ये महिलांची उपस्थिती हळूहळू वाढत आहे. माहिती तंत्रज्ञान, वैद्यकीय क्षेत्र, अंतराळ संशोधन आणि अभियांत्रिकी क्षेत्रांमध्ये भारतीय महिलांनी उल्लेखनीय योगदान दिले आहे. भारतीय अंतराळ संशोधन संस्था, वैद्यकीय संशोधन संस्था आणि आर्यो उद्योगांमध्ये महिलांची भूमिका महत्त्वाची आहे. तरीही एकूणच पाहता STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) क्षेत्रामध्ये महिलांचा सहभाग अजूनही अपेक्षेक्षा कमी आहे. काही अभ्यासांनुसार भारतामध्ये STEM क्षेत्रामध्ये महिलांचा सहभाग सुमारे 30 ते 35 टक्के आहे. अभियांत्रिकी महाविद्यालयांमध्ये मुलींची संख्या वाढत असली तरी ती अजूनही पुरुषांच्या तुलनेत कमी आहे. तुलनात्मक दृष्टिकोन इराण आणि भारत यांची तुलना केल्यास काही महत्त्वाचे फरक दिसून येतात. पहिला फरक म्हणजे उच्च शिक्षणामध्ये महिलांचा सहभाग. इराणमध्ये विद्यार्थीठांमध्ये सुमारे 60 टक्के विद्यार्थीनी आहेत, तर भारतामध्ये हा आकड सुमारे 45 ते 48 टक्क्यांपर्यंत आहे. दुसरा फरक म्हणजे विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील सहभाग. इराणमध्ये या क्षेत्रामध्ये महिलांचा सहभाग सुमारे 40 ते 50 टक्के आहे, तर भारतामध्ये तो सुमारे 30 ते 35 टक्के आहे. तिसरा फरक म्हणजे साक्षरता दर. इराणमध्ये तरुण महिलांची साक्षरता जवळजवळ सर्वव्यापी पातळीवर पोहोचली आहे, तर भारतात अजूनही ग्रामीण आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल भागांमध्ये शिक्षणासंबंधी अडथळी आहेत. सामाजिक धारणा आणि वास्तव. इराणबद्दल अनेकदा अशी धारणा व्यक्त केली जाते की सामाजिक निबंधांमुळे महिलांची प्रगती मर्यादित आहे. परंतु शिक्षण आणि संशोधनाच्या आकडेवारीकडे पाहिल्यास परीस्थिती अधिक व्यापक आणि वेगळी दिसून येते. कधीकधी बाह्य समाज एखाद्या देशाच्या वास्तवाचा अंदाज केवळ सांस्कृतिक प्रतिकावरून किंवा माध्यमांमधील प्रतिमांवरून लावतो. परंतु एखाद्या समाजाची खरी स्थिती समजून घेण्यासाठी शिक्षण, संशोधन, रोजगार आणि सामाजिक सहभाग यांसारख्या व्यापक घटकांचा अभ्यास करणे आवश्यक असते. भारतासमोरील आव्हाने : भारतामध्ये महिलांच्या शिक्षणाच्या क्षेत्रात अजूनही काही गंभीर आव्हाने आहेत. ग्रामीण भागांमध्ये अनेक कुटुंबे आर्थिक कारणांमुळे मुलींच्या शिक्षणाला प्राधान्य देऊ शकत नाहीत. काही ठिकाणी सामाजिक परंपरा आणि लैंगिक भेदांवावीर शिक्षणाच्या आड येतात. तसेच तांत्रिक आणि वैज्ञानिक शिक्षणासाठी आवश्यक संसाधने आणि संधी यामध्ये असलेली विषमता ही देखील एक मोठे संसर्मा आहे. भारताला विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रामध्ये जागतिक नेतृत्व प्राप्त करायचे असते, तर महिलांच्या प्रतिस्पर्धा संपूर्ण संधी देणे आवश्यक आहे. पुढील दिशा भारतात महिला शिक्षणाकडे केवळ सामाजिक कार्यक्रम म्हणून न पाहता राष्ट्रीय विकासाची रणनीती म्हणून पाहण्याची गरज आहे. त्यासाठी पुढील काही उपाय महत्त्वाचे ठरू शकतात. 1. विज्ञान आणि तंत्रज्ञान शिक्षणामध्ये मुलींना अधिक प्रोत्साहन देणे. 2. ग्रामीण भागात उच्च शिक्षण संस्थांची संख्या वाढवणे. 3. संशोधन आणि शिष्यवृत्ती योजनांमध्ये महिलांना अधिक संधी देणे. 4. समाजामध्ये लैंगिक समानतेबद्दल जागरूकता वाढवणे. निकष : महिलांचे शिक्षण हा केवळ सामाजिक नियमांचा प्रश्न नाही. तो आर्थिक प्रगती, वैज्ञानिक विकासा आणि सामाजिक स्थैर्याचा मूलभूत आधार आहे. इराण आणि भारत यांच्या तुलनेतून असे स्पष्ट होते की शिक्षणाच्या क्षेत्रात धोरणात्मक प्राधान्य आणि सामाजिक दृष्टिकोन यांचा मोठा प्रभाव असतो. भारताने आपल्या महिला शिक्षण आणि संशोधन क्षेत्रामध्ये व्यापक संधी उल्लेख करून दिल्यास देशाची प्रगती अनेक पटींनी वाढू शकते. खरा विकास तोच असतो ज्यामध्ये समाजाच्या अर्ध्या लोकसंख्येचा, महिलांचा, ज्ञान, विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या निर्मितीत समान सहभाग असतो. कारण जेव्हा महिला शिक्षित आणि सक्षम होतात, तेव्हा केवळ एक व्यक्ती नव्हे तर संपूर्ण समाज प्रगतीच्या मार्गावर पुढे जातो. ■ ■ ■

तिहासात काही क्षण येतात. मानवजातीला थांबून स्वतःकडे बघावे लागते. त्या क्षणी सभ्यतेचा आरसा समोर राहतो. आपण स्वतःलाच प्रश्न विचारू लागतो. आपली प्रगती नेमकी कोणत्या दिशेने चालली आहे? वर्तमान तसाच आहे. पृथ्वीवरील सामर्थ्यशाली राष्ट्रे

युद्धाच्या उंबरठ्यावर उभी आहेत. सत्तेचा अहंकार आहे. संसाधनांची लालसा आहे आणि वर्चस्वाच्या भुकेचे संगनमत आहे. त्यातून इराण विरुद्ध इस्राईल-अमेरिका युद्ध पेटले. या संघर्षाने विनाशकारी नवा अध्याय दिला. वरकरणी हा संघर्ष अन्वयस्त्रांचा. सुरक्षाेचा धामांचा वाटतो. मात्र खरे सूत्र आर्थिक आहे. भू-राजकीय आहे. या संघर्षाच्या मुख्यशी पेट्रोडॉलर व्यवस्था आहे. त्यातून हे युद्ध पेटले. तेल भडकले. त्याचे चटके जगाला बसू लागले. आता जगभरातील चुलींपर्यंत पोहचले. 1970 च्या दशकात अमेरिका आणि सीदी अरबियांने करार केला. त्या व्यवस्थेमुळे जगभरातील देशांना तेल खरेदीसाठी डॉलरची गरज निर्माण झाली. त्यातून अमेरिकन चलनाचे वर्चस्व वाढले. त्यावरच जागतिक वित्त व्यवस्था उभी आहे. इराणसारख्या मोठा तेल उत्पादक देश जेव्हा डॉलरपेवजी युरो, युआन किंवा इतर चलनात तेल विकण्याचा प्रयत्न करतो. तेव्हा तो अमेरिकेच्या आर्थिक साम्राज्यालाच आव्हान देतो. डॉलरच्या वर्चस्वाला धोका निर्माण होतो. इस्राईल हा अमेरिकेचा जवळचा मित्र आहे. त्याला इराण कमकुवत हवा. त्यातून मध्यपूर्वेत संघर्षाचे वाटळ उठले. इस्राईल, अमेरिकेचे संयुक्तपणे इराणवर हवाई हल्ले केले. 28 फेब्रुवारी 2026 च्या सकाळी तेहरानच्या आकाशात स्फोटांचे ज्वालामुखी उसळले. अमेरिकेने या मोहिमेला 'ऑपरेशन एपिक फ्युरी' असे नाव दिले, तर इस्राईलने 'ऑपरेशन रोअरिंग लायन' असे नाव दिले. नावांत गर्जना होती. त्या गर्जेनेत माणुसकीचा करुण स्वर हरविला. या हल्ल्यांचा उद्देश इराणच्या अणु कार्यक्रमाला आणि क्षेपणास्त्र क्षमतेला नष्ट करणे असा सांगितला. इराणमधील पाचशेहून अधिक लक्षांवर हल्ले केले. इराणचे सत्तेवच्च नेते आयतल्लाह अली खामेनी यांची हत्या केली. या हत्येने सुडाची आग पेटली. युद्धाच्या पहिल्या शंभर तासांत अमेरिकेने जवळपास तीस हजारा कोटी रुपयांहून अधिक खर्च केल्याची चर्चा आहे. परंतु युद्ध कधीच एकतर्फी राहत नाही. इराणनेही त्वरित प्रत्युत्तर दिले. शेकडो बॅलिस्टिक क्षेपणास्त्रे, हजारां ड्झेन इस्राईलवर सोडले. गल्फ प्रदेशातील अमेरिकन लष्करी तळांवर हल्ले केले. काही दिवसांतच मध्यपूर्वेचे आकाश धुंदाने आणि स्फोटांच्या आवाजाना भरून गेले. इराणने बहरीन, कुवैत, कतर, सीदीअरब मधील अमेरिकेच्या सैनिक तळांवर हल्ले केले. इतिहासात पहिल्यांदा असे घडले. यात अमेरिकन सैन्य तळांचे प्रचंड नुकसान झाले. या

आजच्या डिजिटल युगात अनेकांना असा प्रश्न पडतो की मोबाईल, सोशल मीडिया किंवा कृत्रिम बुद्धिमत्ता (Artificial Intelligence – AI) आपले मन वाचते का? आपण एखाद्या विषयाबद्दल विचार करतो किंवा मित्राशी बोलतो आणि काही वेळातच त्या विषयाशी संबंधित व्हिडिओ, पोस्ट किंवा जाहिराती आपल्या मोबाईलवर दिसू लागतात. विशेषतः Instagram Reels पाहताना अनेकाना असा अनुभव येतो की आपल्याला आवडणारेच व्हिडिओ सतत समोर येतात. त्यामुळे लोकांमध्ये कुतूहल निर्माण होते की खरोखरच AI आपले विचार वाचते का? प्रत्यक्षात पाहिले तर AI आपले मन थेट वाचत नाही. पण ती आपल्या डिजिटल वर्तनाचा अभ्यास करून आपल्या आवडी-निवडींचा अचूक अंदाज लावते. आधुनिक तंत्रज्ञानात डेटा, अल्गोरिदम आणि मशीन लर्निंग यांच्या मदतीने हा अंदाज लावला जातो. सोप्या भाषेत सांगायचे झाले तर आपण मोबाईल किंवा इंटरनेटवर जे काही करतो त्याची माहिती डिजिटल स्वरूपात जमा होत राहते. या माहितीला डेटा म्हणतात. AI ही माहिती गोळा करते आणि त्यातील पॅटर्न ओळखते. त्यानंतर त्या पॅटर्नच्या आधारावर पुढे आपण काय पाहू शकतो किंवा कोणत्या विषयात आपली रुची असू शकते याचा अंदाज बांधला जातो. उदाहरणार्थ, आपण मोबाईलवर कोणते व्हिडिओ जास्त वेळ पाहतो, कोणत्या पोस्टला लाईक किंवा कमेंट करतो, कोणत्या विषयावर सर्च करतो, कोणत्या अकाउंटला फॉलो करतो किंवा कोणत्या पोस्टवर जास्त वेळ थांबतो या सर्व गोष्टींची नोंद घेतली जाते. या सर्व माहितीचा अभ्यास करून AI आपला आवड ओळखते. समजा एखादी व्यक्ती दहा व्हिडिओंपैकी सात वेळा आध्यात्मिक, इतिहासाशी संबंधित किंवा प्रेरणादायी व्हिडिओ पाहत असेल, तर AI असा निष्कर्ष काढते की त्या व्यक्तीला हे विषय आवडतात. त्यामुळे पुढच्या वेळी त्या व्यक्तीच्या स्क्रीनवर अशाच प्रकारचे व्हिडिओ जास्त प्रमाणात दाखवले जातात. याच पद्धतीने Instagram, You Tube Reels किंवा इतर सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवरील सामग्री ठरवली जाते. Instagram, You Tube मध्ये एक विशेष प्रकारचा अल्गोरिदम वापरला जातो. हा अल्गोरिदम वापरकर्त्यांच्या वर्तनाचा अभ्यास करून पुढे कोणते व्हिडिओ दाखवायचे हे ठरवतो. या प्रक्रियेत काही महत्त्वाच्या गोष्टींचा विचार केला जातो. त्यापैकी पहिली गोष्ट म्हणजे 'चॉच टाइम.'

मध्यपूर्वेतील तेलसाठे जगाच्या अर्थव्यवस्थेच्या रक्तवाहिनींसारखे आहेत. त्या साठ्यांवर युद्धाची सावली पडली. त्याची किंमत जगभरातील सामान्य नागरिकांना मोजावी लागते. आजही होमुसु सामुद्रधुनी बंद होण्याची भीती आहे. तसे झाले, तर जागतिक अर्थव्यवस्थेत धक्का बसेल. युद्धाचे सर्वात क्रूर वास्तव म्हणजे मानवी जीवितहानी. युद्धात विजय आणि पराजयाचे गणित असते. त्या गणितात सामान्य माणसाच्या अश्रूंची नोंद नसते. इतिहास सांगतो. युद्धात शेवटी सर्वात मोठा पराभव माणुसकीचाच होतो. या सर्व अस्थिरतेच्या पार्श्वभूमीवर एक वेगळी बाजू जगासमोर येते. जगातील बौद्ध बहुसंख्य राष्ट्रांनी या संघर्षात कोणत्याही बाजूने उभे राहणे टाळले. थायलंड, श्रीलंका, कंबोडिया, भूतान, जपान, कंबोडिया, तायवान, मंगोलिया, लाओस आणि म्यानमार आदी राष्ट्रे युद्धापासून जाणीवपूर्वक दूर राहिली. आर्थिकदृष्ट्या त्यांनाही तेल दरवाढीचा फटका बसतो. या अलिप्ततेमागे केवळ राजकीय गणित नाही. त्यामागे एक सांस्कृतिक, तत्त्वज्ञानात्मक परंपरा आहे. बौद्ध विचारासरणी आहे. अहिंसा, करुणा आणि समता भावना आहे. हेषाने द्वेष कधीच संपत नाही. तो केवळ एमानेच संपतो, असे गौतम बुद्धांनी दोन हजार पाचशे वर्षांपूर्वी सांगितले. आजच्या युद्धग्रस्त जगाला हा साधा संदेश कदाचित सर्वात मोठा धड देऊ शकतो. ही संधी भारतालाही होती. ती त्याने गमावली. आज अनेक राष्ट्रांनी प्रचंड शस्त्रसाठे वाढविली. ते आपल्या भीतीला जोपासतात. अहंकाराला पोसतात. शत्रूंनी तात्पुरत विजय मिळतो. कायमची शांतता नाही. मध्यपूर्वेतील संघर्षातही तेच दिसते. तांत्रिक आणि

लष्करीदृष्ट्या अमेरिका व इस्राईल वरचढ ठरत असले तरी या विजयाने शांततेचा मार्ग खुला होईल का? हा प्रश्न अनुत्तरित आहे. जिथे सुडाची आग असते. तिथे पराभवही नवे संघर्ष निर्माण करतो. आज मध्यपूर्वेत ज्या पद्धतीने प्रॉक्सी युद्धे चालतात. एका देशावर हल्ला झाला. त्याची प्रतिक्रिया दुसऱ्या सीमारेषांवर उमटल्या. परिणामी, संपूर्ण प्रदेश अस्थिरतेच्या जाळ्यात अडकला. या पार्श्वभूमीवर बौद्ध राष्ट्रांची शांततावादी भूमिका जगासाठी एक वेगळी दिशा दाखवते. त्यांच्याकडे प्रचंड लष्करी शक्ती नाही; परंतु त्यांच्याकडे एक नैतिक संदेश आहे. युद्धाएवजी सवादाचा मार्ग निवड. जगातील बहुसंख्य लोकांना युद्ध नको असते. त्यांना शांतता हवी असते. सामान्य माणूस आपल्या घराचा, कुटुंबाचा आणि भविष्याचा विचार करतो. त्याला राजकीय वर्चस्वाच्या खेळात रस नसतो. शांतीप्रिय राष्ट्रे जगाला अधिक प्रिय वाटतात. आजच्या जगाला कदाचित सर्वोधिक गरज आहे ती अशा विचारांची. कारण युद्धाची किंमत केवळ रणांगणावरच मोजावी लागत नाही. ती अर्थव्यवस्थेत, पर्यावरणात आणि मानवी मनातही मोजावी लागते. युद्धामुळे लाखो लोक विस्थापित होतात. मुलांचे शिक्षण खंडित होते. पिढ्यान्पिढ्या मनात द्वेषाचे बीज पेरले जाते. इतिहास सांगतो, शेवटी प्रत्येक युद्ध सवादाच्या टेबलावरच संपते. रणांगणावर सुरू झालेले संघर्ष शेवटी राजनैतिक चर्चेतच मार्ग काढतात. मग हा मार्ग सुरुवातीलाच का निवडला जात नाही? हा प्रश्न आजच्या युद्धग्रस्त

जगाला सतावत आहे. मध्यपूर्वेतील संघर्षही शेवटी संवादाकडे वळेल अशी आशा जग बाळगून आहे. कारण कोणत्याही राष्ट्राला अखंड युद्ध परवडत नाही. अर्थव्यवस्था, जनमत आणि आंतरराष्ट्रीय दबाव या सर्व गोष्टी अखेरीस शांततेचा मार्ग शोधण्यास भाग पाडतात. मानवजातीने विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि अर्थव्यवस्थेत प्रचंड प्रगती केली. पण शांतीच्या तत्त्वज्ञानात आपण अजूनही मागे आहोत. शास्त्रे अधिक प्रगत झाली. परंतु माणुसकी अधिक संवेदनशील झाली का? हा प्रश्न आज प्रत्येकाला विचाराला लागेल. आज जग एका निर्णायक वळणावर उभे आहे. जर युद्धाचा मार्गच निवडला.

तर तिसऱ्या महायुद्धाची भीती दूर नाही. पण संवादाचा मार्ग स्वीकारला, तर अजूनही आशेची किरणे दिसू शकतात. म्हणूनच आजचा सर्वात मोठा संदेश आहे, 'युद्ध नको, बुद्ध हवा.' शास्त्रे प्रदेश जिंकू शकतात. परंतु बुद्धाचा विचार माणसाची मने जिंकतो. ज्या दिवशी मने जिंकली जातील. त्या दिवशीच खरी शांतता पृथ्वीवर उतरू शकेल. ■ ■

आपल्याला असे वाटते की मोबाईलने आपले बोलणे ऐकले. आजच्या काळात AI खूप शक्तिशाली बनली आहे. ती आपल्या वर्तनावरून अनेक गोष्टींचा अंदाज लावू शकते. उदाहरणार्थ आपल्याला कोणते विषय आवडतात, आपण भविष्यात काय खरेदी करू शकतो, आपले छंद काय आहेत किंवा आपली सवय कशी आहे याचा अंदाज AI बांधू शकते. तरीही हे लक्षात ठेवणे महत्त्वाचे आहे की AI अजूनही मानवी मन पूर्णपणे समजू शकत नाही. ती केवळ डेटाच्या आधारे अंदाज लावते. भविष्यात AI आणि मानवी मेंदू यांच्यातील संबंधांवर मोठ्या प्रमाणावर संशोधन सुरू आहे. मेंदूतील सिग्नल समजून घेण्यासाठी EEG किंवा fMRI सारखी तंत्रज्ञाने वापरली जातात. काही संशोधनांमध्ये वैज्ञानिकांनी मेंदूतील सिग्नलच्या आधारे व्यक्ती काय बोलण्याचा प्रयत्न करत आहे किंवा कोणत्या प्रकारची प्रतिक्रिया त्याच्या मनात आहे याचा साधारण अंदाज लावला आहे. काही कंपन्या मेंदू आणि संप्रेषण यंत्रांना जोडण्याच्या तंत्रज्ञानावरही काम करत आहेत. यांना ब्रेन-कंप्युटर इंटरफेस असे म्हणतात. भविष्यात या तंत्रज्ञानामुळे पॅरालिसिस असलेल्या व्यक्तींना फक्त विचारांच्या मदतीने संप्रेषण किंवा रोबोट नियंत्रित करता येऊ शकतील. AI माणसापेक्षा अधिक बुद्धिमान होईल का हा देखील मोठा प्रश्न आहे. काही क्षेत्रांमध्ये AI आधीच खूप वेगाने काम करते. मोठ्या प्रमाणातील माहितीचे विश्लेषण, बुद्धिबळासारखे गुंतागुंतीचे खेळ किंवा काही वेदाकीय तपासण्या यामध्ये AI उकटू कामगिरी करू शकते. तरीही मानवी बुद्धिमत्तेची काही वैशिष्ट्ये अजूनही AI कडे नाहीत. भावना, सहानुभूती, नैतिक मूल्ये, कल्पकता आणि जीवनातील अनुभूति या गोष्टी मानवी निर्णय प्रक्रियेत महत्त्वाच्या असतात. AI मात्र मुख्यतः डेटावर आधारित निर्णय घेते. म्हणून AI ही मानवी बुद्धिपेक्षाही जागा घेणारी गोष्ट समजून मानवाला मदत करणारे एक शक्तिशाली साधन आहे. योग्य पद्धतीने वापरले तर AI समाजाच्या विकासासाठी उपयुक्त ठरू शकते. उद्योग, शिक्षण, आरोग्य, शेती आणि प्रशासन अशा अनेक क्षेत्रांत AI मोठे बदल घडवू शकते. शेवटी एवढेच म्हणत येईल की मोबाईल किंवा सोशल मीडिया आपले मन वाचत नाही. पण आपल्या सवयी, आवडी आणि वर्तनाचा बहाईने अभ्यास करून AI आपल्याला काय आवडेल याचा अंदाज लावते. डिजिटल युगात तंत्रज्ञान समजून घेणे आणि त्याचा सजगपणे वापर करणे हीच काळजी गरज आहे. ■ ■

'लिव्हिंग विल' : प्रतिष्ठेने जगण्याचा किंवा मरण्याचा अधिकार

महापरिनिर्वाणच्या तीन महिने आधी, तथागत बुद्ध आनंदाला म्हणाले, 'आनंद, आता मी म्हातारा, वयोवृद्ध झालो आहे. अस्वक झालो आहे. हे माझे ऐंशीवे वर्ष आहे आणि माझे आयुष्य आता संपत आले आहे. ज्याप्रमाणे आनंद, एखादी जुनी गाडी मोठ्या कष्टाने कशी बशी चालते, त्याचप्रमाणे या तथागताचा गाडी केवळ आधारावरून चालत आहे. ती अजून फक्त तीन महिने जोगेल. आनंद, चाल कुशीनशील, चल.' तथागतांची हीच शिकवण आजच्या आधुनिक काळातील 'लिविंग विल' तरतूद आहे. अनेक लोक संपत्ती विषयक 'विल' (मृत्यूपत्र) तयार करतात. आपल्या मृत्यूनंतर आपल्या संपत्तीचा वाटणी कशी करावी याबाबत खरे तर ते इच्छा पत्र असते, त्याला चक्र 'मृत्यूपत्र' म्हणतात. कारण मृत्यूनंतरच ते अस्तित्वात येते. या उलट 'लिविंग विल' म्हणजे कायदेशीर भाषेत 'वैद्यकीय इच्छापत्र' हे व्यक्तीच्या जिवांपरंपणीच्या वैद्यकीय उपचारांबद्दल केलेले इच्छापत्र असते. स्वतःला झाल्यास कोणते एखादा गंभीर आजार किंवा अपघात झाल्यास कोणते वैद्यकीय उपचार घ्यायचे किंवा घ्यायचे नाहीत हे 'लिविंग विल' द्वारे ठरवू शकते. वैद्यकीय उपचार नाकारणे म्हणजे आत्महत्याचा परवाना देणे असा कुणी गैरसमज करू नये. लिव्हिंग विलचा उद्देश केवळ अर्थहीन उपचार नाकारणे आणि समानाने मरण स्वीकारणे हा आहे. कायदेशीरदृष्ट्या याला मान्यता जिवंत राहणे हे मृत्यूपेक्षाही अनेकांसाठी असाध्य आजारात अजिब राहणे हे मृत्यूपेक्षाही अवघड होऊन जाते. 'नट्सम्राट' या प्रसिद्ध सिनेमात श्रीराम लागू यांनी ती हृदय हेलालवगारी व्यथा साकार केली, तर त्यांच्या मित्राने, नाना पटेकरांनी, हृदयवाय दारा डेऊन त्यांची 'जीवन कुलीची इच्छा' पूर्ण केली. पण आयुष्यभर पक्षाघात करत जगले. मरणाच्या काळाचा बळ नसत. समाजाची 'ही' गरज अनेकवेळा कोटोच्या उंबरठ्यावर पोहचली. 1996 साली पंजाबच्या गियान कौर नावाचा अभंगी महिलांने आत्महतेची परवानगी मागितली होती, ती नाकारल्या

गेली. पण 'सम्मानाने मारण्याची पद्धत' असावी असा विचार व्यक्त केला गेला. पुढे 2011 साली 'अरुण शनबाग' यांच्या गाजलेल्या प्रकरणात 'निष्क्रिय इच्छामरण' या तत्वाला अनुच्छेद - 21 अंतर्गत मान्यता मिळाली. संविधानाचा अनुच्छेद - 21 हा जगण्याच्या अधिकाराशी संबंधित आहे, हे विशेष! पुढे 2018 मध्ये, 'कॉमन कॉज संस्था विरुद्ध भारत सरकार' मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले की, 'स्वेच्छेने, समानाने मरण्याचा अधिकार' हा अनुच्छेद - 21

नको आहेत, हे आपल्या 'लिविंग विल' मध्ये नमूद करू शकते. उदाहरणार्थ, 'जर माझा मेंदू पूर्णपणे कार्य करणे थांबवेल आणि डॉक्टरांनी माझा मेंदू पुनर्जिवीत करण्याची शक्यता नाही असे सांगितले, तर मला कृत्रिम धसन यंत्रावर (कॅथेटर) ठेवू नये.' अर्थातच हा कायदेशीर दस्तऐवज असल्यामुळे यात व्यक्तीने आपली संपूर्ण वैयक्तिक माहिती त्या ओळख नमूद केली पाहिजे. 'वैद्यकीय इच्छापत्र' यावर त्या व्यक्तीची आणि दोन सक्षम साक्षीदारांची स्वाक्षरी असावी. 'वैद्यकीय इच्छापत्र' दस्तऐवजाची नोटीर पब्लिककडून प्रमाणित किंवा न्यायिक दंडाधिकारी यांच्याकडे नोंदवला गेला पाहिजे. त्याच्या प्रति आपल्या नातेवाईकांना, कौटुंबिक डॉक्टरांना, स्थानिक आरोग्य केंद्राला दिल्या तर भविष्यात आपल्या वैद्यकीय इच्छापत्राची योग्य अंमलबजावणीची खात्री असते.

वैद्यकीय इच्छापत्रात कोणत्या महत्त्वाच्या गोष्टी नमूद असाव्यात?
कॅंटीलेटर, फीझिंट ट्यूब, कृत्रिम हृदय, धसन यंत्रणा, इत्यादी जीवनरक्षक उपचारांचा स्वीकार किंवा नकार स्पष्ट नोंदवावा. अंतर्गत मूलभूत अधिकारा आहे. त्याप्रमाणे आपल्या देशात 9 मार्च 2018 रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने 'लिव्हिंग विल'ला कायदेशीर मान्यता दिली. या निर्णयानुसार, प्रत्येक समजुतदार ग्रीड नागरिकास 'लिव्हिंग विल' तयार करण्याचा आणि स्वतःच्या उपचारांबद्दल आळाखाल निदेश देण्याचा अधिकार देण्यात आला. परंतु जी प्रक्रिया निश्चित केली गेली होती ती अत्यंत क्लिष्ट होती. नंतर, 24 जानेवारी 2023 ला, पाच न्यायमूर्तींच्या संविधान पीठाने ती प्रक्रिया खूप सोपी करून नवी मार्गदर्शक तत्वे दिलीत. त्याप्रमाणे - 'लिव्हिंग विल'/'वैद्यकीय इच्छापत्र' कसे तयार करावे? कोणतीही व्यक्ती आपल्या सव-विवेकांना भविष्यकाळात त्याला कोणत्या परिस्थितीत उपचार घ्यावे किंवा

एखाद्या व्यक्तीला अधिकृत केलेले योग्य. अशा अधिकृत व्यक्तीला हेल्थ केअर प्रॉक्सी (Healthcare Proxy) किंवा मेडिकल पॉवर ऑफ अटर्नी असे म्हणतात. ही व्यवस्था लिव्हिंग विलसमवेत मानली तर अजूनच उत्तम. 'लिव्हिंग विल'चे फायदे :- नागरिक शांती :- आपण आपल्या अंतिम क्षणाबद्दल निर्णय घेतल्याची खात्री मन:शांती होते. कौटुंबिक सीहर :- कुटुंबियांवरील तणाव आणि वैचारिक मतभेद कमी होतात. आर्थिक बचत :- तिथर्थक वैद्यकीय खर्च टाळला जातो. कायदेशीर सुरक्षा :- डॉक्टर आणि कुटुंबावर 'उपेक्षा' किंवा 'गैरव्यवहार' याचे आरोप टाळले जातात. व्यक्तिगत सम्मान : जीवन संपवताना आपली इच्छा, मूल्ये आणि श्रद्धा जपल्या जातात. **काही व्यावहारिक सल्ला :-** आपल्या इच्छा-आकांक्षांबद्दल आपल्या मुलांशी, नातल्यांशी किंवा विश्वासार्थी खुलेपणाने चर्चा करावी. लिव्हिंग विल तयार करताना वकीलाला किंवा कायदेशीर तज्ञाचा सल्ला घेतलेला बरा आणि त्याची सर्व संबंधितांना माहिती दिलेली बरी. कधीही परिस्थितीनुसार आपल्या वैद्यकीय इच्छापत्रात बदल करता येतो किंवा पूर्णपणे त्याला रद्दही करता येते. आज जगभर युद्ध नागरिकांसमोर दोन विक्राळ प्रश्न उभे ठाकले आहेत, वाढत्या वैद्यकीय खर्चाचा भार आणि कुटुंबातील आधाराचा अभाव. सूक्ष्म (न्यूकिलर) ग्रेण्ड पद्धतीमुळे ज्येष्ठ व्यक्तींची काळजी घेणारे/निर्णय घेण्यात बळ देणारे कुटुंबीय कमी झाले आहेत. अनेकांना शेतकट्या क्षणी अनावश्यक उपचार घ्यावे लागतात किंवा दिले जातात, किंवा कोणी पाहणारे नसल्यामुळे त्यांचा मृत्यु आणि अलंस्थत्काही सम्मानाने होत नाही. वृद्धांकाळ हे दुर्बलतेचे नव्हे, तर शहाणपणाचे व स्वाभिमानाचे वय असवे. शेवटी दवाखान्यात खिलपण पडून मृत्युची वाट पाहत बसण्यापेक्षा आपल्या परी समानाने जीवनाचे सत्य स्वीकारणे केव्हाही बरे! 'जन्म, जरा, मरण' हे चक्र, त्याच क्रमाने, आपण सगळ्यांच्या वाटेला आलेले सनातन सत्य आहे. तथागत बुद्ध याच सत्याला प्रमाण मानून जगलेत. यस धम्मो सन्ततो! ■ ■

आणखी एक मित्र गमावला !

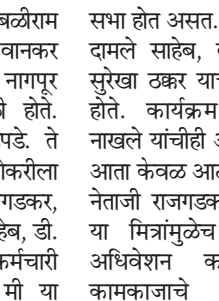
डी.बी.वानकर काळाच्या पडद्याआड !

आज सकाळी संपादिका संस्था राजुकर यांच्या

या चौकात अडविले जात असत. मोर्चाचे शिष्टमंडळ जिल्ह्लाहिकारी, विभागीय आयुक्त यांना निवेदन देत. याच चौकात जाहीर

सौजन्याने व्हाटसअपवर माणपूर साहित्य संस्थेच्या अंक हाती पडला. तो वाचत असतानाच एक खूप छोट्टी बातमी नजरेस पडली. ती होती डी. बी. उपाख्य ज्ञानेश्वर बळीराम वानकर यांच्या निधनाची. वानकर साहेब आमच्या नागपूर मित्रमंडळीतील एक सारखळी होते. खूप हुशार आणि खूप धडपडे. ते नागपूर आकाशवाणी केंद्रात नेकरीला होते. वृत्त निवेदक नेताजी राजगडकर, वृत्त विभाग प्रमुख देशपांडे साहेब, डी. बी. वानकर, चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी सोमकुंवर यांच्या प्रेमापटी मी या कामकाजाचे आकाशवाणीवर विभागदात नेहमी जात असे. त्या काळात नागपूर आकाशवाणी केंद्र चौक एक महत्त्वाचे ठिकाण म्हणून ओळखले जात होते. या चौकातच डीएजीपीटीचे भले

सभा होत असत. आकाशवाणीचे कृ. दामले साहेब, वार्ताहर जयंत बर्वे, सुरेखा ठकूर यांचा विभागदात कार्यरत होते. कार्यक्रम अधिकारी बबन नाखले यांचीही ओळख येथेच झाली. आता केवळ आठवणी उरल्या आहेत. नेताजी राजगडकर, डी. बी. वानकर या मित्रांमुळेच मला विधिमंडळ अधिवेशन काळात विधिमंडळ सारखता, नेताजी राजगडकर, डी. बी. वानकर हे मित्र पांढरी मोठे कार्यालये, दुसऱ्या भागात जिह्दा उभे राहात. मग हळूहळू हिंमत वाढली. ते प्रसंग आजीला आठवतात. या मित्रांमुळेच मला लाईव्ह कार्यक्रम करता आला. आता उरल्यात केवळ आठवणी. गुडबाय वानकर साहेब. ■ ■

जयंत नरांजे मो. 99603 88704

शुक्रवार, १३ मार्च २०२६

Friday, 13 March 2026

कृतज्ञता ही जीवनाची सर्वात सुंदर भावना आहे...

बहुजन सौरभ

BAHUJAN SAURABHA

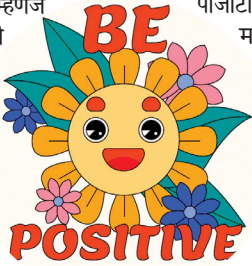
३

पॉजीटीव म्हणजे सकारात्मक कुठल्याही गोष्टीला पॉजीटीवली पाहणे, विचार करणे, वागणे म्हणजे जीवनाचा मार्ग सुकर करणे ध्यान धारणेत हे प्रामुख्याने शिकवले जाते. श्लासावर नियंत्रण ठेवा, नकारात्मक विचारांना झटकून टाका, तुमचे मन क्षणभर लडके इतके भटकेल. परंतु श्लासावर इके केंद्रीत केले तर वाईट विचार येणार नाहीत. समस्याशिवाय जीवन नाही.

येणारच तिथून मार्ग काढणे म्हणजे पॉजीटीव असणे काही लोकांना सतत दुसऱ्याचा चुका काढायची सवय असते. तुम्ही अमूक करायला पाहिजे, तमूक करायला पाहिजे. याचा सतत बोझ लावलेला असतो. त्याला प्रोत्साहित करण्याऐवजी, त्याची पाठ श्रंपटण्याऐवजी, त्याला सतत उपदेशाचे डोख पाजले जातात, तेव्हा आपण तिकडे दुर्लक्ष करणे आवश्यक असते आपण काहीच नाही केले तर काहीच होणार नाही. अपयशातूनच यशाचा मार्ग निघत असतो तेव्हा 'केवळ' असणे होते आहेरे, आधी केलेची पाहिजे' या संत श्रेष्ठ कुकाराम महाराजांच्या ओळी नेहमी लक्षात ठेवायला पाहिजे : म्हणूनच बौद्ध धम्मात सम्यक वाणी, सम्यक विचार, सम्यक मार्ग यावर जास्त भर देण्यात आलेला आहे. पण पॉजीटीव हा शब्द जास्त उजेडात आला तो काळ म्हणजे कोविडचा काळ या शब्दने त्या काळात अतिशय कहर माजवला होता. एखादा पॉजीटीव दिसला की त्याला कारंटेशन व्हावे लागे. घरातल्या घरात नजरकैद, त्याचे ताट त्याच्या खोलीत कसेतरी सरकवले जायचे. उठता बसता हात धुणे, सायनिटायजर वापरणे, त्याच्या घराला सरकार तर्फे

पॉजीटीव

टिनाचे कंपाऊंड ठेकले जायचे त्या काळात पॉजीटीव असणे, किती धोकादायक झाले होते. यावरून पॉजीटीव या शब्दाची लोकांनी किती धास्ती घेतली होती हे दिसून येते. रस्ते निर्मनुष्य, कुणाकडे जाणे नाही, कुणी आपल्याकडे येणे नाही, सतत तोंडावर मास्क घेवून वावरणे. बरेच लोक पॉजीटीव या शब्दालाच धाबरायला लागले होते आपण निगेटीव कसे राहू यासाठी ते निरनिराळी औषधे घेत होते. पॉजीटीव म्हटले की सतत डेव्यावर मरणाची टांगती तलवार, अँब्युलँसच्या सायरसचा आवाज आला की पोटात भितीने गोळ उडायचा. आज हा गेला, उद्या तो गेला, आपला नंबर केव्हा, अशी परिस्थिती त्यावेळेस निर्माण झाली होती. काही लोक पॉजीटीवचे निगेटिव झालेत. पण फार कमी अख्या भारताची लोकसंख्या चार, साडे चार लाखानी कमी झाली होती. सगळ्यांनी कोविडचा काळ अनुभवला आहे. आता कुणालाही पॉजीटीव या शब्दाची भिती वाटेनासी झाली आहे. मोबाईल जसा आपण अपडेट ठेवतो, तसे आपण स्वतःला अपडेट ठेवले पाहिजे, वागले पाहिजे, विचार केला पाहिजे, तरच आपले जीवन सुखी आणि समृद्ध होईल यात शंका नाही. ■ ■

बहुजन सौरभ

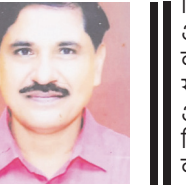

दिवाकर शिर्के
मो. 9923862843

भारताच्या सार्वभौमत्वाला धोका

अमेरिका, इज्राईल आणि ईरान यांचे नऊ दिवसापासून युद्ध सुरू आहे. या युद्धाचे आर्थिक व व्यापार परिणाम जगातील देशावर होत आहेत. हे युद्ध कशासाठी ? याबाबत डोनाल्ड ट्रंप जगाला खोटी माहिती पुरवत आहेत. ट्रंप यांनी म्हटले की, ईरान आमच्यावर हल्ला करणारा होता म्हणून आम्ही हल्ला केला. वास्तवता हे आहे की, अमेरिकन अधिकारी यांनी अमेरिकेच्या कॉग्रेस पत्ताला सांगितले होते की, ईरान आपल्यावर हल्ला करणार नव्हता, तरीदेखील ट्रंप यांनी हल्ला केला. ट्रंप दुसरी खोटी माहिती पुरवतात की, ईरानी मिसाइल अमेरिकेपासून पोहोचू शकते. या खोटेपत्ते सत्य यु टुबवर अभिसार शर्मा यांनी सांगितले की, 'ईरान कें पास सबसे बढी मिसाइल हे वो है, 'समर मिसाइल', जिसकी रेंज 2500 कि. मिटर है। अमेरिकेचसे बढते दूर। ट्रंप लगातार झुठ बोल रहे हैं, और भारत के प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी झुठ के साथ खड़े हैं।' अमेरिका, इज्राईल आणि प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांचा अमेरिका, इज्राईल, ईरान युद्ध संदर्भात यांच्या भूमिकेविषयी प्रश्न विचारीत आहेत आता देश पुन्हा पारतंत्र्यात ओढायला जातो की याबाबत चिंता व्यक्त करीत आहेत. हे स्वाभाविक आहे. कॉग्रेस नेते राहुल गांधी, सोनिया गांधी, आपचे नेते यांनी लोकसभेत प्रश्न विचारलेत. वीरेंद्र बहुजन आघाडीचे प्रमुख अंत. प्रकाश आंबेडकर हे सख्खे रस्त्यावर उतरलेत. 2 मार्च 2026 रोजी मुंबईला प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी राजीनामा द्यावा यासाठी प्रचंड मोर्चा काढला. मोर्चाला संबोधित करताना अॅड. प्रकाश आंबेडकर म्हणाले, काश्मीरच्या प्रश्नावरून लोक अनेक युद्ध झाले. या कालावधीत काश्मीरचा प्रश्न आंतरराष्ट्रीय स्तरावर जेव्हा जेव्हा गेला त्या त्या वेळी ईरानसारखा देश भारताच्या पाठिशी उभा राहिला. मित्र हे जगाचेच असतात 'आंधरांची बाब म्हणजे ईरानचे सुप्रिमो नेता खामोशी यांचा अमेरिकी हल्लात मृत्यू झाला याबाबत प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी सांगितले की 'सदाबखर बदरगाह' आपने ट्रंप के डर से उसे त्याग दिया। आप मौतपर एक बयान नहीं दे रहे हैं। शीतल पी. सिंह मोदींना प्रश्न विचारतात, आप इज्राईल चले गये और एकाएक ईरान डुपून बन गया ? लक्षात आणू द्यावे की, ट्रंप यांनी भारताचा सतत अपमान केला आहे. 'ऑपरेशन सिद्ध' हे भारत पाकिस्तान युद्ध आपण थांबवल्याचे वक्तव्य ट्रंप यांनी केले होते. ट्रंप यांचे नाही 2025 मध्ये पाकिस्तानचे आधी प्रमुख आसिम मुजीर यांना अमेरिकेला बोलावले. बंद खोलीत लंच केले व दोघेही बाहेर निघालाबरोबर ट्रंप म्हणाले, 'I love you Pakistan' याच वेळेस 19 जून 2025 रोजी नरेंद्र मोदी अमेरिकेला ट्रंप यांच्या प्रयाश्रित गेले व म्हणाले, 'अज कि बार, ट्रंप सरकार' हे कशासाठी ? अमेरिकेने भारतासोबत करार केला. त्यात अमेरिकेच्या वर्तुळ शून्य कर, पण भारताच्या वर्तुळ मार ट्रॅक्स लागणार! म्हणजे अमेरिकेकडूनच तेल निर्यात होतले पाहिजे. इतर देशाकडून घेतल्यास 25 टक्के अतिरिक्त ट्रॅक्स द्यावे लागणार. हा करारनामा आहे की गुलामनामा ? अमेरिकेचे विदेशमंत्री रायसीना भारतत ठेऊन

प्रा. डॉ. केशव मेंडे
मो. 9890206577

लक्षात घेतले तर आपण स्वाभिमान घालून बसलो आहोत याची त्यातून चिंता व्यक्त होतात दिशने. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी कोणत्या ना कोणत्या कारणावरून 'एपस्टीन फाइल्स' मध्ये अडकले असतील तर देशाच्या सार्वभौमत्वासाठी त्यांनी राजीनामा द्यायला हवा. आजपर्यंत अनेकांनी राजीनामे दिले आहेत. जैन व्हाला काड (नरसिंहाच काळात) यात जैनकडून पैसे घेतल्याचा आरोप होता. एल. के. असा फक्त उल्लेख होता. तरीही अडवाणी यांनी राजीनामा दिला होता. याच जैन डायरीमध्ये शरद दादव यांचेही नाव होते. लोकसभा सदस्याचा राजीनामा देतेवेळी शरद दादव म्हणाले होते, जोपर्यंत मी निदोष सिद्ध होत नाही, तोपर्यंत लोकसभामुलत पाय ठेवणार नाही. लाभार्थी म्हणून सोनीला गांधी, माधवराव शिंदे यांचेही नाव होते. त्यांनीही राजीनामे दिले होते. याला म्हणतात राजकीय नैतिकता. आरएसएस, बीजेपी सोडून देशातील 80 टक्के जनतेची प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी राजीनामा द्यावा अशी मागणी आहे. पण मोदी राजीनामा का देत नाहीत ? याबाबत डॉ. राकेश पाठक यांचा अनुमान आहे की, 'प्रधानमंत्री जाणते हे, कि आपण पदपर नाही रहा, और मुला भटका सता मे आ गया और अगर कानून ने अपना काम किया तो उनके खिलाफ बडीसे बडी कानुनी कारवाई हो सकती है। उनके सद्विध मार्कशीट के कारण पाँच साल की सजा हो सकती है। डॉ. पाठक यांचा हा अनुमान पटण्यासारखा आहे. आजपर्यंत भारताचे कोणतेही प्रधानमंत्री दुसऱ्या देशासमोर शुकेले नाहीत. तेव्हा तर आपली परिस्थिती आजच्या सारखी चांगली नव्हती. पण आज आम्ही सक्षम आहोत. ■ ■

पक्षी विद्युत तारांवर निवांत कसे बसतात ?

आपण अनेकदा पक्षी विजेच्या तारांवर निर्धारितपणे बसलेले पाहतो. माणसाचा विजेच्या तारेला स्पर्श जरी झाला तरी त्याला विजेचा तीव्र धक्का बसतो, परंतु उच्च दाबाच्या तारेवर बसूनही पक्ष्यांना विजेचा धक्का कसा बसत नाही, असा प्रश्न आपल्याला पडतो. कुठलीही गोष्ट दोन बिंदूंमधून वाहण्यासाठी त्या दोन बिंदूंच्या पातळीमध्ये फरक असावा लागतो. विद्युतप्रवाह वाहतानासुद्धा विद्युत प्रवाहाच्या सर्किट म्हणजेच परिपथाच्या दोन बिंदूंमध्ये व्होल्टेजचा फरक म्हणजेच विभवांतर असते. जसे पाणी जास्त उंचीवरून कमी उंचीकडे वाहते. तसाच विद्युतप्रवाह जास्त विद्युतदाबाकडून म्हणजे जास्त विभवकडून, कमी विद्युतदाबाकडे म्हणजेच कमी विभवाकडे वाहतो. आपल्या घरातल्या विजेच्या तारा सुस्थित असतात; कारण त्यावर असलेले प्लॅस्टिकचे आवरण (इन्सुलेशन) विद्युत्प्ररोधक असते. या तारांमध्ये उच्च विद्युतदाब असतो तर जमिनीला शुन्य विद्युतदाब असतो. जर तारांवरचे आवरण नसेल आणि आपण त्या तारेला स्पर्श केला, तर आपल्या शरीरामुळे, तर आणि जमीन जोडले जातात. तर आणि जमीन यांच्यात विभवांतर असल्यामुळे साहजिकच विद्युतप्रवाह जास्त दाबाकडून, आपल्या शरीराच्या माध्यमातून जमिनीकडे वाहतो आणि आपल्याला विद्युतधारेचा धक्का बसतो. पण कोणताही पक्षी जेव्हा विद्युत्प्रवाहाच्या उघड्या तारेवर बसतो, तेव्हा त्याचे दोन्ही पाय एकाच तारेला स्पर्श करत असतात. त्या तारेवर विद्युतदाब सगळीकडे जवळजवळ समान असल्यामुळे, पक्ष्याच्या दोन्ही पायांमध्ये कोणतही लक्षणीय विभवांतर

बहुजन सौरभ

नसते आणि विभवांतर नसल्यामुळे विद्युतप्रवाह वाहत नाही. त्यामुळे विद्युतप्रवाह पक्ष्याच्या शरीरातून जात नाही. कोणत्याही उपकरणांमधून वा तारेमधून विद्युतप्रवाह वाहत असेल, तर त्याला तारेकडून वा त्या उपकरणातल्या पदार्थाकडून थोडाफार रोध (विरोध) होत असतो. त्या पदार्थांनुसार म्हणा किंवा धातुनुसार हा रोध कमी जास्त असतो. विद्युतप्रवाह नेहमी कमीत कमी रोधाचा मार्ग निवडतो. तारेचा रोध हा त्या तारेवर बसलेल्या पक्ष्याच्या शरीराच्या रोधापेक्षा खूप कमी असल्यामुळे, विद्युतप्रवाह पक्ष्याच्या शरीरातून न वाहता त्या तारतून वाहतो. थोडक्यात, विद्युतप्रवाह वाहणाऱ्या कोणत्याही 'एकाच' तारेवर बसून, पक्षी आनंदाने झोके घेऊ शकतो. पण, जर एखाद्या पक्ष्याने एकाच वेळी ज्यांच्यामध्ये विद्युतदाबाचा फरक आहे, अशा

विज्ञान वार्ता

डॉ. सुनिल भगत
मो. 94230 64391

पक्ष्यांच्या बाबतीत, ते एका तारेवर असतील आणि जर त्यांच्या पंखाचा दुसऱ्या तारेला स्पर्श झाला तर त्यांना विजेचा धक्का बसण्याची शक्यता असते. ■ ■

हिंदू कोड बिल : भारतीय महिलांच्या

महिना आणि 26 दिवस लागले आणि शेवटी 24 फेब्रुवारी, 1949 रोजी तो संसदेत मांडला गेला होता. या हिंदू कोड बिलामध्ये आठ अधिनियम बनवले गेले होते. 1) हिंदू विवाह अधिनियम. 2) विशेष विवाह अधिनियम. 3) दत्तक घेणे, दत्तक ग्रहण अल्यापु - संक्षेपा अधिनियम. 4) हिंदू वारसदार अधिनियम. 5) दुर्बल आणि साधनहीन कुटुंबातील सदस्यांना भरण-पोषण अधिनियम. 6) अप्राप्तय संरक्षण संबंधी अधिनियम. 7) वारसदार अधिनियम. 8) हिंदू विधवा पुनर्विवाह अधिकार अधिनियम. या हिंदू कोड बिलाद्वारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी एक-विवाह पद्धतीला कायदेशीर मान्यता, स्त्रियांना वडिलांच्या संपत्तीमध्ये समान वाटा आणि सर्व कायदेशीर बाबींमध्ये समान संधीची तरतूद केली होती. परंतु हिंदू कोड बिल म्हणजे हिंदू धर्मातील आक्रमण अशा

प्रा. डॉ. प.प. आर. झुळे
मो. 9423429060

संविधानात व हिंदू कोड बिलाद्वारे त्याच्या हक्कांसाठी केलेल्या कायद्याची जाणीव नाही, ही खरी स्त्री शिक्षणाची शोकांतिका आहे असे म्हटल्यास वागणे उघटणार नाही. म्हणून समस्त स्त्रियांनी आपल्या हक्कांचे, सर्व क्षेत्रातील प्रगतीचे, कर्तृत्वाचे आणि मुक्तीचे खरे शिल्पकार कोण? हे ओळखून त्या महामानवांप्रती कृतज्ञता बाळगून दैनंदिन जीवनात त्यांच्या विचारांचे अनुसरण करावे हीच अपेक्षा आणि सदिच्छा...! ■ ■

12 वी नंतर अभियांत्रिकी !

12 वीच्या परीक्षेनंतर करिअर निवडणे हा विद्यार्थ्यांसाठी महत्त्वाचा टप्पा आहे.अभियांत्रिकी हे तंत्रज्ञान, नवनिर्मिती आणि समस्या सोडवण्याची आवड असणाऱ्यांसाठी लोकप्रिय क्षेत्र आहे. अभियांत्रिकी म्हणजे काय आणि ती का महत्त्वाची? अभियांत्रिकी ही विज्ञान, गणित आणि सर्जनशीलतेचा समन्वय करून मानवी गरजा पूर्ण करण्यासाठी उपाय, यंत्रणा आणि संरचना तयार करण्याची प्रक्रिया आहे.

अभियांत्रिकी ही विज्ञान आणि गणिताच्या तत्वांचा उपयोग करून मानवी गरजा पूर्ण करण्यासाठी उपाय, यंत्रणा, संरचना आणि प्रणाली यांची रचना, निर्मिती आणि देखभाल करण्याची प्रक्रिया आहे. अभियंत्यांना 'समस्या सोडवणारे' म्हणून ओळखले जाते, कारण ते वास्तविक जगातील आव्हानांना तांत्रिक उपाय प्रदान करतात. मग तो रस्त्यांचा आणि पुलांचा विकास असो, स्मार्टफोनची निर्मिती असो, किंवा अंतराळ संशोधन असो, अभियांत्रिकी प्रत्येक क्षेत्रात आपली छाप सोडते. **अभियांत्रिकीचे महत्त्व खालीलप्रमाणे आहे :-** 1. नवनिर्मिती : स्मार्टफोन, इंटरनेट, कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि नवीकरणीय ऊर्जा यासारख्या तंत्रज्ञानाचा विकास. 2. पायाभूत सुविधा : रस्ते, पूल, इमारती आणि वीज यासारख्या सुविधांचे बांधकाम. 3. पर्यावरण संरक्षण : प्रदूषण नियंत्रण आणि टिकाऊ उपायांचा विकास. 4. आर्थिक वाढ : उद्योग आणि रोजगार संधींना चालना. 5. जीवनमान सुधारणा : वैद्यकीय उपकरणे, स्वच्छ पाणी आणि सुरक्षित वाहतूक. अभियांत्रिकी का निवडली? **विविध संधी :** संगणक विज्ञान, यांत्रिक, स्थापत्य, विद्युत आणि रासायनिक अभियांत्रिकी यासारख्या शाखा. उच्च मागणी : तंत्रज्ञान आणि पायाभूत सुविधा क्षेत्रात अभियंत्यांची गरज. चांगला पगार : तांत्रिक आणान व्यवस्थापकीय भूमिकांमध्ये वाढीच्या संधी. प्रभावी कार्य : जागतिक आव्हानांवर उपाय शोधणे. **लोकप्रिय अभियांत्रिकी शाखा :-**

बहुजन सौरभ

संगणक विज्ञान अभियांत्रिकी (CSE) : सॉफ्टवेअर डेव्हलपमेंट, कृत्रिम बुद्धिमत्ता, डेटा सायन्स आणि सायबरसुरक्षा यावर लक्ष केंद्रित करते. कोशिश आणि तंत्रज्ञानात रस असणाऱ्यांसाठी आदर्श. यांत्रिक अभियांत्रिकी (Mechanical Engineering) : इंजिन आणि यंत्रसामग्री यासारख्या यांत्रिक प्रणालींची रचना आणि उत्पादन यांचा समावेश आहे. भौतिक प्रणालींसह काम करण्यात रस असणाऱ्यांसाठी योग्य. **स्थापत्य अभियांत्रिकी (Civil Engineering)** : रस्ते, पूल आणि इमारती यासारख्या पायाभूत सुविधांच्या विकासावर केंद्रित आहे. शहरी नियोजन आणि बांधकामात उत्साह असणाऱ्यांसाठी उत्तम. **विद्युत अभियांत्रिकी (Electrical Engineering)** : विद्युत प्रणाली, सर्किट्स आणि नवीकरणीय ऊर्जा तंत्रज्ञानाशी संबंधित आहे. ऊर्जा आणि नवनिर्मितीमध्ये रस असणाऱ्यांसाठी उत्तम. **रासायनिक अभियांत्रिकी (Chemical Engineering)** : रासायनशास्त्र आणि अभियांत्रिकी यांचा समन्वय करून रसायने, इंधने आणि औषधे यांच्या उत्पादन प्रक्रियांचा विकास करते. **एरोस्पेस अभियांत्रिकी (Aerospace Engineering)** : विमान आणि अंतराळ यान यांच्या डिझाइनवर लक्ष केंद्रित करते, जे विमाने आणि अंतराळ संशोधनात रस असणाऱ्यांसाठी आवश्यक आहे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता, रोबोटिक्स, बायोटेक्नॉलॉजी

भरोसा करके बिकते रहे!

वर गोडी पण मनात अढी अशा तऱ्हेलादू संबंधापेक्षा अशा व्यक्तीपासून लांब राहून वेळापसंगी एकटे राहणे गरजेचे असते. ज्यांना आपल्या भावभावनांशी कवडीचेही देणे देणे नसेल त्यांचेजवळ आपले मत व्यक्त करणे योग्य नाही. 'दास्तां सुनाऊं और मजाक बन जाऊं, बेहतर है मुस्कुराऊं और खामोश रह जाऊं 'ही भूमिका कधीही फायदेशीर ठरते. जेव्हा अपेक्षामग्न होतो तेव्हा एकेकाळी आपली वाटपारी मंडळीही परवडायारखी वाटते. तेव्हा या गोष्टीची प्रकॉर्षाणे जाणीव होते की, या जगात स्वतःशिवाय कुणीही विश्वासू सांधीदार नसतो. अशी परिस्थिती निर्माण झाली तर एकटेपणा ही शिक्षा नसून ते एकपकारचे प्रशिक्षण असते. या एकटेपणात स्वतःला स्वतःची ओळख होते, तसेच स्वतःशी मैत्री करणे सहज शक्य होते. जेव्हा असे एकटे राहण्याची सवय होते तेव्हा कुणाच्या दुर जाण्याने काहीही फरक पडत नाही. माणूस अधिकाधिक शांत, संतमी आणि समंजस होतो. तेव्हा आपलेच मन आपल्याला समजावून सांगते की, जे परिस्थिती प्रमाणे बदलतात त्यांचेशी नाते ठेवणे हा शुद्ध मूर्खपणा आहे. जोपर्यंत आपला आत्मसन्मान राखल्या जातो तोपर्यंतच संबंध टिकून राहतात. आरुघ्य हे पुस्तकाप्रमाणे असते. त्यातली काही पाने फाडून फेकून टावी वाटातात तर काही पाने पुन्हा पुन्हा वाचावीशी वाटतात. या जगात स्वाधी लोकांचा काहीही भरवसा नसतो. 'महीने वही होंगे, सिर्फ साल बदलेगा, परिते फिर वही होंगे, शिकारी जाल बदलेगा.' या वास्तवाची अनुभवातून जाणिव होते. म्हणून आजच्या युगात जशास तसे राहणे हेच खरे शहणपणाचे लक्षण आहे. जो तोंड हे दुनिया का, उसी तोंड से बोली, बेहो का जमाना है जरा जोर से बोली ' त्यांना ठणकावून सांगा की, ' भरोसा करके बिकते रहे हम, वरना किमत लगाकर खरीद पाना, किसी के बस की बात नहीं दी, मस्ती में रहू तो मिट्टी से भी खेतला हूँ, और अपने अंदाज में आऊं तो फिर चाँद को भी नज़र अंदाज करता हूँ.' आपल्या स्वाभिमानाशी तडजोड करून उगीच मनःस्ताप करून घेऊ नये. 'ये रास्ता कभी ना अपनाया मैंने, मंजिल को पाने का, सिखा ही नहीं ये हुनार, हँ मे हँ' मिलाणे का. ■ ■

अनंतायन

अॅड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

बहुजन सौरभ

आणि पर्यावरण अभियांत्रिकी यासारख्या उद्योगेसुद्ध क्षेत्रे देखील आधुनिक उद्योगांमध्ये महत्त्व प्राप्त करत आहेत. **शोध अभियांत्रिकी महाविद्यालये :** भारतात IITs : बॉम्बे, दिल्ली, मद्रास. NITs : त्रिची, वॉरॅंगल. खासगी : BITS पिलानी, VIT वेल्लोर, नागार्जुना इंस्टिट्यूट ऑफ इंजिनीरिंग, टेक्नॉलॉजि अँड नॅनोजेनेट, नागपूर (नागपूर) विद्यापीठे : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, अण्णा विद्यापीठ. परदेशात : SA: MIT, स्टॅनफोर्ड. UK : ईंपीरियल कॉलेज लंडन. इतर: NUS (सिंगापूर), ETH झ्युरिक. **अभियांत्रिकीनंतरच्या संधी** 1. नोकरी : IT : Google, Microsoft मध्ये सॉफ्टवेअर डेव्हलपर, AI अभियंत्या. यांत्रिक/स्थापत्य : Tata Motors, L&T मध्ये डिझायनर, प्रकल्प व्यवस्थापक. सरकारी : GATE द्वारे PSU (BHEL, ONGC) किंवा PSC ESE द्वारे रेल्वे, CPWD मध्ये नोकऱ्या. 2. उच्च शिक्षण : M.Tech/MS : GATE, GRE द्वारे IITs, MIT मध्ये प्रवेश. MBA : CAT द्वारे IIMs मध्ये प्रवेश. 3. संशोधन : ISRO, DRDO मध्ये R&D. 4. उद्योजकता : स्टार्टअप इंडिया योजनेद्वारे स्वतःचा व्यवसाय. 5. पर्यायी मार्ग डेटा सायन्स, UI/UX डिझायनिंग, शिक्षण. **सरकारी योजना** शिष्यवृत्ती : AICTE प्रगती (मुलींसाठी), सक्षम (दिव्यांगांसाठी), IOCL शिष्यवृत्ती. संशोधन : AICTE पोस्ट-डॉक्टरल फेलोशिप, AURA. कोशल्या विकास : PMKVY, KARMA. उद्योजकता : स्टार्टअप इंडिया, स्टॅड-अप इंडिया. नोकरी : GATE द्वारे PSU, UPSC IES, MPSC अभियांत्रिकी सेवा. **प्रख्यात अभियंते :-** भारत : मोक्षगुंडम विश्वेश्वरैया, ए.पी.जे. अब्दुल कलाम, सुंदर पिचाई. जागतिक : इलॉन मस्क, निकोला टेस्ला, एडल लव्हलेस. **शुभांशु शुक्ला :** संगणक विज्ञान अभियंता आणि ISRO चा एक्सिसोअर मिशन 4 मध्ये अंतराळ यात्री. अभियांत्रिकी हे गतिमान क्षेत्र आहे जे तांत्रिक कौशल्ये, सर्जनशीलता आणि जागतिक आव्हानांचे निराकरण एकत्र करते. योग्य शाखा, शिक्षण आणि सरकारी योजनांचा लाभ घेऊन विद्यार्थी यशस्वी करीअर घडवू शकतात. ■ ■

